GÖTEBORGS UNIVERSITET

BEREDNING/YTTRANDE
2017-04-26 DNR A 2017/2

RIKSDAGENS OMBUDSMANNAEXP.
Ink. 2017 -05- 02
Dnr. 7571/16
Handling #

ANGÅENDE BEGÄRAN OM YTTRANDE - RIKSDAGENS OMBUDSMÄN (JO)

Jan Sandvall / Internrevisionen

J.S.

1 Bakgrund

En begäran om utlämnande av viss e-postkommunikation inkom till Göteborgs universitet den 5 november 2016. Av begäran framgår att skribenten, Jan Larsson, efterfrågar ett antal beskrivna handlingar relaterade till förhandlingar vilka skall ha förts mellan Sahlgrenska akademin och några specificerade läkemedelsbolag. Förhandlingar som medfört att berörd forskare, professor Elias Eriksson, fått tillgång till omfattande uppgifter om bolagens kliniska studier. I en anmälan till justitieombudsmannen, daterad den 3 december 2016, konstaterar skribenten att några handlingar inte erhållits och ej heller besked om när dessa kan komma att utlämnas.

Jan Larsson framför i anmälan att information rörande nämnda förhandlingar efterfrågats. Förhandlingar vilka skall resulterat i att Elias Eriksson fått tillgång till uppgifter om bolagens kliniska studier rörande vissa preparat. I anmälan uttrycks att "Det är av stort allmänintresse att utfå uppgifter om dessa förhandlingar då den forskning som nu utförts av Elias Eriksson och kollegor är finansierad med offentliga medel i projekt där forskarna presenteras som "oberoende forskare". Samtidigt är det känt att projektledaren Elias Eriksson under en lång följd av år har haft omfattande finansiella kopplingar till aktuella läkemedelsbolag och mycket starkt engagerat sig i att propagera för antidepressiva medels positiva effekter (delikatessjäv)". Det betonas att handlingarna ifråga efterfrågats sedan en månads tid, men att detta trots påminnelser inte hörsammats.

Universitetet har anmodats att yttra sig över anmälan. I yttrandet, daterat den 15 februari 2017, framförs bl.a. följande:

"Vid institutionen för neurovetenskap och fysiologi har i hanteringen av Jan Larssons begäran förutom Elias Eriksson även administrativa chefen och prefekten deltagit. Många forskare har en mycket omfattande e-mailkorrespondens rörande sin egen forskningsverksamhet med externa aktörer. Någon reglerad diarieföring av sådan e-postkorrespondens förekommer inte vid institutionen. Redan den 8 november konsterades, vid den avstämning som administrativa chefen hade med prefekten och Elias Eriksson med anledning av inkommen begäran, att den efterfrågade korrespondensen sträcker sig långt tillbaka i tiden och att det var oklart i vilken mån den var bevarad. Några hinder för att lämna ut efterfrågad korrespondens ur sekretessynpunkt kunde då inte identifieras. Det bedömdes dock att jurist skulle rådfrågas innan handlingarna lämnades ut och ett möte mellan administrativa chefen och jurist bokades in den 18 november. Den 22 november informeras Elias Eriksson om den vägledning som lämnats på mötet och han meddelar att han ska undersöka vilka e-postmeddelanden som finns kvar. Innehållet i Elias Erikssons aktuella inkorg respektive utkorg är mycket omfattande och med hänsyn till de handlingar som begärts utlämnade behövde även boxar innehållande äldre e-post genomsökas. Elias Eriksson uppger att han är väl förtrogen med skyndsamhetskravet vid utlämnande av allmänna handlingar och att han ur legalt perspektiv borde ha prioriterat ärendet framför vissa andra tjänsteåligganden [...] Den 15 december lämnades de funna handlingarna ut".

Av yttrandet framgår även följande bedömning:

"Göteborgs universitet konstaterar att handläggningen av Jan Larssons begäran om utlämnande av viss e-postkorrespondens uppvisar stora brister i förhållande till gällande lagstiftning. Det är allvarligt att tjänstemän trots medvetenhet om skyndsamhetskravet i Tryckfrihetsförordningen påbörjar sökande efter begärda handlingar först ca en månad efter det att begäran inkommit. Nödvändig sökning i Elias Erikssons omfattande e-post gör att viss fördröjning av utlämnandet hade varit acceptabel men handlingarna borde ha kunnat lämnas ut inom en vecka efter det att begäran kommit in. Den fördröjning av utlämnandet som sökt rådgivning från jurist medfört kan inte heller försvara i ärendet aktuell handläggningstid. Tillgången på juridiskt stöd för denna typ av ärenden var begränsad vid aktuell tidpunkt vilket har haft en negativ påverkan på handläggningstiden..."

Jan Larsson inkommer därefter med en andra skrivelse till justitieombudsmannen, daterad den 17 februari, vilken universitetet anmodats att yttra sig över.

I skrivelsen poängteras vikten av att korrekt hantera upprättade och inkomna allmänna handlingar. Hänvisning sker till ett ärende (5883-2015) i vilket justitieombudsmannen riktat kritik mot Sjöfartsverket för bristande diarieföring av allmänna handlingar. Sjöfartsverket kritiseras för att ha hanterat korrespondens om viktiga förhållanden, som har med myndighetens verksamhet att göra, vid sidan av det reguljära systemet för registrering av allmänna handlingar. Kommunikation har istället skett via privata e-postadresser. Det framförs vidare att "Som framgått i min tidigare skrivelse [...] har bara två handlingar (efter lång tids väntan) utlämnats i ärendet. Skälet till detta sades vara att alla fortsatta kommunikationer förts på en webbsida utanför universitetet; *inga* kopior sades ha sparats av de expedierade handlingarna [...] Vad gällde den andra delen av min begäran om handlingar, till och från läkemedelsbolaget Eli Lilly, sades *inga* sådan existera; *all* kommunikation skulle ha skett på en extern webbsida".

Det anförs att "Det här innebär att de utfästelser som den aktuella forskaren gjort i förhållande till läkemedelsbolagen [...] samt de svar som läkemedelsbolagen gett – *"helt har hanterats vid sidan av det reguljära systemet för registrering av allmänna handlingar"*.

Så långt anmälarens andra skrivning.

Det har uppdragits åt internrevisionen att granska bakomvarande omständigheter och bereda ärendet/yttrandet.

Följande har framkommit:

2 Iakttagelser

Angående nyttjandet av extern webbplats

Såsom framgår ovan har en extern person begärt att bli tillställd de s.k. kommunikationer som expedierats till, och inkommit från, ett antal läkemedelsföretag rörande vissa medicinska preparat. Institutionen och den berörde forskaren uppger sig dock inte kunna uppvisa mer än ett fåtal underlag. Detta beroende på dels att kommunikationen till stor del skett muntligen, samt dels att kommunikation skett via en av läkemedelsbolagen upprättad webbplats.

JG.

Det kan konstateras att den kommunikation/mailväxling som sker via extern webbplats och de handlingar som följer av detta är att betrakta som allmänna handlingar förutsatt att forskaren agerar i tjänsten, exempelvis om denne ansöker om externa medel via webbplatsen ifråga. Ansökan anses då vara upprättad vid universitetet. Detta har uttryckts såsom att ett tillhandahållande av verktyg aldrig kan medföra att tillhandahållaren har upprättat handlingen och därmed ansvarar för dess innehåll. I egenskap av allmän handling skall aktuella handlingar lämnas ut såvida de inte innehåller sekretessbelagda uppgifter. Förekomsten av sådana uppgifter medför att sekretessbestämmelse skall anges enligt Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och den enskilde har då rätt till besvärshänvisning. Det faktum att en extern webbplats använts är således inget skäl för att undanhålla insyn i ärendet.

Anmälaren hänvisar till justitieombudsmannen, ärende 5883-2015. Internrevisionen kan konstatera att det ärendet skiljer sig mot förevarande fall såtillvida att det i ärende 5883-2015 var fråga om att nyttja privata e-postadresser vilket skulle kunna tolkas som att berörda avsiktligt försökt undgå grundlagens krav rörande handlingars offentlighet. I förevarande fall är det däremot fråga om informationsutbyte via en webbplats som är skapad för kommunikation mellan forskare och läkemedelsbolag. I detta ligger en viss distinktion.

Vidare konstaterar internrevisionen att det i flertalet fall inte finns några hinder vare sig mot att muntligen kommunicera eller mot att ingå muntliga avsiktsförklaringar. Ett muntligt förfarande kan dock innebära komplikationer och svårigheter, bl.a. ur bevissynpunkt, när det kommer till att i efterhand avgöra vad som uttalats och vilka överenskommelser som träffats. Det är inte osannolikt att fler handlingar borde upprättats, men har kommunikationen till stor del, såsom uppgivits, skett muntligen så existerar följaktligen inte några underlag/handlingar i den utsträckning som hävdas.

Sammantaget konstaterar internrevisionen att nyttjandet av en extern webbplats för kommunikation inte är skäl för att undanhålla insyn i ärendet. Vidare noteras att Elias Eriksson till internrevisionen uppgivit att kommunikation med berörda läkemedelbolag huvudsakligen skett muntligen alternativt via den externa webbplatsen. Det har inte framkommit omständigheter som talar mot detta.

Angående hanteringen ur ett IT-tekniskt perspektiv

Elias Eriksson säger sig vara medveten om att förfarandet dragit ut på tiden och påtar sig del av ansvaret för detta. Det framhålls samtidigt att allt det material som avkrävts och som finns bevarat har presenterats.

Beträffande de tre berörda läkemedelsbolagen uppges att ingen skriftlig korrespondens förekommit gällande bolaget Lundbeck, vare sig på den externa webbplatsen eller via universitetets mail. För bolaget Eli Lilly har kommunikationen begränsat sig till den externa webbplatsen. Slutligen vad gäller bolaget GSK (Glaxosmithkline) förekom skriftlig och muntlig kommunikation före det att bolaget anslöt sig till webbsidan. Elias Eriksson är tydlig i att det inte finns fler mail sparade utöver de uppvisade av det enkla skäl att kommunikationen förts muntligen och inte via universitetets mail. Några fler mail har Elias Eriksson inte återfunnit. Möjligen har en del mail raderats tidigare.

Internrevisionen har varit i kontakt med universitetets IT-enhet. Det har visat sig att den tillgängliga s.k. e-postloggen rymmer uppgifter om i storleksordningen 28 000 mail. En av internrevisionen genomförd sökning på bolagsnamn ger inte anledning att ifrågasätta de uppgifter som erhållits av professor Elias Eriksson.

Angående skyndsam hantering m.m.

Beträffande handläggningen i förhållande till gällande lagstiftning ansluter internrevisionen till vad som anförs i universitetets yttrande daterat den 15 februari 2015. Skyndsamhetskravet i tryckfrihetsförordningen har inte beaktats.

Sker kommunikation i tjänsten via en extern webbplats gäller att kopior av den kommunikation som faller in under begreppet allmän handling skall tas ut och diarieföras.

INTERNREVISIONEN VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Jan Sandvall
Internrevisionschef